

Όνειρα: Η δημιουργία και η λήθη τους

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](http://www.remptousia.gr/?p=91830)

Η μελέτη του κ. Δημήτρη Τσιολακίδη για τη θεολογική εξέταση της φροϋδικής ανάλυσης των ονείρων (προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.remptousia.gr/?p=91830>) προχωρά στην εξέταση του ερεθισμού του εγκεφάλου για τη δημιουργία τους και των αιτών που αργότερα τα λησμονούμε.

7. ΕΡΕΘΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΟΥ

Στην πραγμάτευση των σχέσεων ονείρου και εγρήγορσης και πηγής των υλικών που ενεργοποιούνται στο όνειρο, διαπιστώθηκε πως πεποίθηση παλαιότερων και νεότερων συγγραφέων ήταν: α) ότι οι άνθρωποι ονειρευόταν αυτό που είχε κεντρίσει το ενδιαφέρον τους στην κατάσταση της εγρήγορσης, και β) ότι το όνειρο λειτουργεί και αντίστροφα όπως το ότι ο κοιμώμενος ονειρεύεται τις περισσότερες φορές πράγματα που δεν ανήκουν σε αυτά που προκαλούν τις πιο δυνατές εντυπώσεις κατά τη διάρκεια της ημέρας. Ανασύρονται όμως όταν η σημασία τους φθίνει λαμβάνοντας χρονική μετάθεση. Έτσι οι έγνοιες της ημέρας μαζί με τους οργανικούς εξωτερικούς ερεθισμούς που λαμβάνουμε στον ύπνο δεν αρκούν για να δώσουν εξήγηση στην αιτιολογία του ονείρου. Πρόσθετα ψυχικά αίτια των ονείρων είναι άγνωστα.

Οι εξηγήσεις που δίδονται δε καλύπτουν το ερώτημα για το πώς σχηματίζονται οι χαρακτηριστικές ονειρικές εικόνες, ούτε αναφέρονται στην συμβολή του πνεύματος ως μίας ακόμη ανεξάρτητης πηγής των ονείρων χωρίς να αποτελεί προϋπόθεση εκκίνησής τους ο εξωτερικός ερεθισμός. Μπαίνει λοιπόν το ζήτημα αν οι σκέψεις των ονείρων έρχονται αποκλειστικά από έξω ή αν υπάρχουν όνειρα με απολύτως ψυχική προέλευση. Οι απόψεις που εκφράζονται τείνουν ή να ελαττώσουν την ψυχική συμμετοχή, ή να αναγνωρίσουν μια κοινή ενέργεια εξωτερικών ερεθισμών και ψυχικών αφορμών. Παρόλα αυτά ο Φρόυντ σχολιάζει την κρατούσα άποψη των ψυχιάτρων της εποχής του που δεν αναγνωρίζει καμιά ανεξαρτησία στην ψυχή επιμένοντας στην υπεροχή του εγκεφάλου στον οργανισμό, και παραβλέπει οποιονδήποτε «αυθορμητισμό στις εκδηλώσεις της ίδιας της ζωής»[19] αποκλείοντας κάθε υπαινιγμό για την μεταφυσική ουσία της ψυχής και ακυρώνοντας την ισχύ της.

Ο Φρόντ επισημαίνει τη τάση των ψυχιάτρων να απορρίπτουν το ψυχικό ως άμεση αιτία ενός φαινομένου, καταφεύγοντας πάντα σε «βαθύτερη έρευνα η οποία κατορθώνει να αποκαλύψει τα οργανικά του θεμέλια»[20]. Η αμφισβήτηση του Φρόντ είναι έκδηλη σε αυτό το σημείο και εκφράζεται με την αξιολόγηση των επιστημονικών γνώσεων ως πεπερασμένων.

8. ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΞΕΧΝΑΜΕ ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΣΤΗΝ ΑΦΥΠΝΙΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό ο Φρόντ πραγματεύεται τη λήθη των ονείρων και αναφέρονται κατά σειρά οι σχετικές παρατηρήσεις των Στρώμπελ, Ράντεστοκ, Μπονατέλλι, Γιένσεν, Β.Εγγέρ, και του Σπίττα. Εξετάζονται περιπτώσεις ονείρων στα οποία έχουμε την εντύπωση ότι οι αναμνήσεις είναι ατελείς μόλις ξυπνήσουμε ενώ κατά τη διάρκεια του ύπνου ήταν πλουσιότερες, και ταυτόχρονα γίνεται η ενθύμηση ότι το πρωί είναι πάντα ζωηρότερες καθώς σταδιακά βαίνουν προς διάλυση στη συνέχεια της ημέρας. Εμφανίζεται όμως και μια δεύτερη πτυχή στην οποία κάποια όνειρα παραμένουν στη μνήμη για πολλά χρόνια χωρίς να φθαρεί η αρχική τους φρεσκάδα.

Οι αφορμές που είναι η αιτία της λήθης σε κατάσταση εγρήγορσης ισχύουν και στο όνειρο. Όλα εξαρτώνται όπως στην εγρήγορση έτσι και στο όνειρο από τη δύναμη των εικόνων. Ξεχνάμε τις εικόνες που ήταν αδύναμες και ασθενικές και που δε μας προκάλεσαν αξιομνημόνευτη συγκίνηση, χωρίς να σημαίνει αυτό ότι προϋπόθεση της ανάμνησης είναι απαραίτητα η ένταση. Το γεγονός της λήθης οφείλεται στο ότι επί το πλείστον οι ονειρικές εικόνες εμφανίζονται μόνο μια φορά. Μια επιπλέον αιτία λήθης με μεγαλύτερη σημασία είναι η απουσία ενώσεων και συνειρμών μεταξύ αισθημάτων σκέψεων και παραστάσεων. Η κατάσταση αυτή παρομοιάζεται με το σύνολο λέξεων που συνθέτουν ένα νοηματικό όλον αλλά αυτό δε γίνεται κατανοητό εφόσον οι λέξεις είναι τοποθετημένες άτακτα και χωρίς λογική συνάρτηση.

Η διαδικασία σύνθεσης των ονείρων είναι αυτή που καθιστά δύσκολη τη συγκράτησή τους, αλλά μπορεί επίσης να έχει και αντίθετα αποτελέσματα όπως το να συγκρατούμε καλύτερα τα παράξενα όνειρα. Πρόσθετοι παράγοντες λήθης είναι ότι: α) η συνείδηση αναπαράγει κυρίως στιγμές της εγρήγορσης, και β) η κυριαρχία του κόσμου των αισθήσεων στην προσοχή μας μόλις έχουμε ξυπνήσει. Η αλλαγή αυτή επιδρά δυσμενώς στην ανάμνηση, και η διάταξη του υλικού των παραστάσεων στο όνειρο καθίσταται αναπόδοτη στη συνείδηση της εγρήγορσης.

Η έκπληξη όμως είναι παρούσα όταν διαπιστώνουμε πως παρά τις αφορμές λήθης πολλά όνειρα δεν ξεχνιούνται και αυτό ενισχύει ακόμη περισσότερο το αίνιγμα της

ανάμνησης, της οποίας δεν μπορούν να παραβλεφθούν οι ιδιομορφίες όπως π.χ. ένα όνειρο που ξεχνούμε το πρωί να επανέλθει στη μνήμη μας στο υπόλοιπο της μέρας. Δε μπορεί να υποστηριχθεί με όμως με βεβαιότητα ότι είναι δυνατή η πλήρης ενθύμηση του ονείρου. Οι αναμνήσεις που έχουμε απολέσει από μεγάλο μέρος του ονείρου θα μπορούσαν να εκληφθούν ως διαστροφή αυτού που απέμεινε. Συνεπώς ελέγχεται η ακριβής αναπαράσταση του ονείρου καθώς η συνείδηση της εγρήγορσης μπορεί ακούσια να προσθέσει πράγματα στην ανάμνηση του ονείρου. Έτσι τα όνειρα δε μπορούν να θεωρηθούν πλήρως αληθή αφού έχουμε την τάση να καλύπτουμε ακούσια τα κενά των ονείρων.

Για αποτελεσματικότερη παρατήρηση των ονείρων και αποφυγή κάθε ανακρίβειας συνιστάται η άμεση καταγραφή σε χαρτί των εντυπώσεων της ονειρικής ανάμνησης για να αποφευχθεί η ολική ή μερική λήθη. Η δεύτερη θεωρείται και πιο επιλήψιμη διότι μας ωθεί να συμπληρώσουμε τα κενά που έχουμε χρησιμοποιώντας τη φαντασία μας, ώστε να διασφαλιστεί η συνοχή των αποσπασμάτων της μνήμης. Ελλείψει αντικειμενικού ελέγχου μειώνεται η αξία της ανάμνησης που μπορεί να γίνει δεκτή μόνο ως υποκειμενική.

[Συνεχίζεται]

[19] Αυτόθι σ.45

[20] Αυτόθι σ.45